

Fer 'botellón'

Jordi Sedó

Lingüista i escriptor
www.escriptors.cat/autors/jordisedo

He sentit referir-se al fenomen que fa de títol d'aquest article, en un discurs en català, almenys a través de quatre expressions diferents. Tal com les he ordenades, cadascuna em sembla pitjor que l'anterior, però he de confessar que cap de les quatre no m'acaba de fer el pes. Són aquestes: 1) 'fer botellada', com va dir darrerament el president Torra públicament; 2) 'fer botelló', en un intent de catalanitzar el mot, assimilant el cas a equivalències com ara *tazón/tassó* o *carretón/carretó*; 3) 'fer botellot', procurant traduir el sufix augmentatiu castellà '-on' per '-ot', quan el sufix '-ot' normalment té un matís sobretot despectiu i, en menor mesura, augmentatiu i 4) 'fer *botellón*', és a dir, pel broc gros i amb tota descara, directament, en castellà, com fan als informatius de TV3. Analitzem-ho una mica.

NEOLOGISMES

En català, qualsevol realitat nova sol prendre el mateix nom que se li hagi donat en castellà. I si el castellà li dona el nom en anglès, doncs nosaltres, també en anglès. Com els bens. Neix, per tant, sense denominació catalana i el parlant comença a usar l'única que coneix, que és la mateixa que fan servir en castellà, en el millor dels casos maldesment traduïda com ha passat amb el terme que ens ocupa.

El Termcat, organisme creat per la Generalitat i l'Institut d'Estudis Catalans (IEC), que fa una valuosa feina de creació i classificació de neologismes, s'ha decantat pel terme 'botellada', que és el que va fer servir el president, però que ell mateix es va sentir obligat a traduir per "*botellón*" dins el mateix discurs per assegurar-se que tothom l'entengués, senyal inequívoc que el vocable no està en absolut assumit per la comunitat de parlants.

I és que qualsevol denominació que no hàgim creat els mateixos parlants de manera espontània és un artifici de laboratori i, per molt que s'hi entesti un grup de lingüistes, costarà déu i ajuda que comenci a fer-se servir de manera generalitzada. És molt més probable, en canvi, que els parlants adoptin qualsevol de les solucions de les que senten a dir per ràdio i televisió o llegeixen als diaris. Però això provoca dispersió de criteris i, des del punt de vista lingüístic, una inacceptable manca de rigor.

EL PAPER DELS MITJANS

Ara bé, si els mitjans de comunicació tenen aquesta força, que no és pas cap gran cosa, però alguna cosa és, no valdria la pena utilitzar-la i posar-se d'acord en una única solució sota el consell de l'IEC –si convé, a través del Termcat–, abans d'exposar-nos que polítics, periodistes i comunicadors de tota mena s'aventurin a optar per solucions que no tenen gens de legitimitat lingüística?

Doncs per això mateix, el Termcat no es pot limi-

tar a triar una denominació i penjar-la a la xarxa esperant que l'usuari prengui la iniciativa de buscar-la. Cal que faci arribar la seva recomanació de manera puntual, clara i contundent –insistent si convé– a cada mitjà de comunicació i que, a través de les cadenes de comandament establertes, s'exigeixi, si més no als de titularitat pública, que assumeixin el terme i que el divulguin. Alhora, cal que l'Acadèmia sancioni negativament qualsevol altra denominació que estimi que no s'adiu amb la natural evolució de la llengua catalana, de tal manera que la comunitat de parlants entengui que els mitjans privats que no vulguin assumir-la fan un ús poc recomanable de la llengua, com quan algú diu *'cuernu'* per 'banya' o *'fulla'* per 'full'. Un procediment que, de cap manera, no pot substituir la creació espontània, però que és millor que l'actual desori.

'BOTELLADA'

Soc del parer que si l'opció avalada per l'IEC és 'botellada', cal adoptar-la disciplinadament, però permeteu-me que, en la meua qualitat de lingüista, justifiqui per què no la trobo encertada.

Crec, que no podem obviar que la paraula castellana *'botella'*, en català estàndard, a Catalunya, es tradueix majoritàriament per 'ampolla', tot i que *'botella'* també pertany al corpus lèxic català. Entenc, per tant, que qualsevol traducció que es faci del castellà *'botellón'*, malgrat l'existència de mots com ara *'embotellar'*, hauria de derivar d'*'ampolla'*, si més no al Principat. La tendència, al País Valencià i a les Illes, de fer servir *'botella'* no justifica, a parer meu, excloure la solució derivada d'*'ampolla'*.

Em sembla poc pertinent, doncs, escollir un únic mot per a totes les terres de parla catalana quan, al Principat, podríem optar per solucions molt més nostrades, com ara simplement 'fer ampolla'. Si es volgués una única solució per a tot el domini, que seria, per a mi, la solució ideal, 'fer garrafa' o 'fer garrafot' podrien servir perfectament. Fins i tot, podríem estalviar-nos copiar el mot 'fer', que és un verb sense gaire pedigrí i optar per 'anar' o 'sortir'. 'Anar de garrafa', 'sortir de garrafot'...: "Aquells van de garrafot aquest vespre"; "vols que sortim de garrafa avui?"

De solucions, n'hi deu haver moltes més i molt millors. I si ha de ser 'botellada', doncs endavant. Però cal no tan sols que l'autoritat lingüística en proposi una sinó que, a més –i sobretot–, demani als mitjans que la divulguin. Així, si aquests hi posessin bona voluntat, que això també són figures d'un altre paner, aniria introduint-se, a poc a poc, en la consciència lingüística dels parlants, que l'anirien adoptant, segurament al costat d'altres solucions menys recomanables. Però, com a mínim, no tindriem instal·lada l'actual vacil·lació permanent, que tanta inseguretad ens provoca a l'hora d'expressar-nos amb correcció, i s'evitaria la diversificació que introdueixen els llibres d'estil o la genial intuïció de cada comunicador. I aquesta manera de procedir hauria d'estendre's a tots els neologismes que van sorgint i que el parlant manlleua directament del castellà sense cap criteri, malgrat la tasca

del Termcat, que és excel·lent, però que no arriba a la societat.

CREATIVITAT LINGÜÍSTICA

Perquè és que, amics lectors, el parlant català no innova. Els catalanoparlants no creem llenguatge nou que s'adapti a les noves realitats. Qualsevol nova realitat que sorgeix és adoptada en castellà o en anglès obviant la solució que, voluntàriament, ofereix incansable el Termcat. I la llengua se'n va apergaminant i esllanguint, camí de la dialectalització.

Però encara hi diria més. Per què hem de tenir necessàriament una paraula específica per al fenomen anomenat *'botellón'*? Perquè en castellà n'han adoptat una? És que els castellanoparlants es preocupen gaire per no disposar, per exemple, d'un mot que tradueixi 'engegar'? Diuen "*poner en marcha*" i es queden tan tranquils. I la seva llengua no perd ni un bocí d'efectivitat. No els cal tenir les mateixes paraules que tenim en català. No senten la necessitat de copiar. És cert que, de tant en tant, a Catalunya, sentim "*enchegar*" perquè, de fet, és un mot útil, econòmic i molt rendible, però aquests casos, en castellà, no fan gaire mal perquè són una gota al mar. Ningú diu "*enchegar*" a la resta de l'Estat ni a Sud-amèrica. I el genuí "*poner en marcha*" continua preservat. En català, sí que fan mal.

I per què hem de posar l'accent en el recipient, en l'ampolla, com fan en castellà? Per què no podríem dir, simplement, "beure al carrer" o fer servir alguna altra expressió semblant, si voleu, més vulgar, com ara "sortir de mam", "anar a pixar pàrquings", "anar a pixar voreres" o "sortir a xumar biberons"? Per què ens hem de blegar a les maneres de dir castellaneres? Que no tenim imaginació col·lectiva? Ja no sabem inventar llengua?

La progressiva pèrdua de la idiosincràsia d'una llengua és una perillosa malaltia. I una medicina efectiva que tenim per a combatre-la és la creativitat lingüística. Just l'habilitat que el parlant català ha perdut fa ja molt de temps.

Però el fenomen és encara més greu si considerem que el problema de fons no és lingüístic, sinó que la comunitat catalanoparlant ha començat a percebre la realitat tal com la percep la castellanoparlant. I la llengua no és més que el resultat d'aquesta percepció de la realitat. Per això, cada cop van tenint menys vigència parelles com ara *caixa/capsa*, *calaix/caixó*, *fulla/full*, el *llum/la llum* i tantes altres; i per això, també, el catalanoparlant no sap inventar espontàniament una expressió nostrada per a dir "*hacer botellón*" sinó tan sols traduir-la gregàriament.

ACTUACIÓ COORDINADA

És peremptori que tres institucions fonamentals, el govern de Catalunya, l'IEC i l'escola, amb la complicitat dels mitjans, treballin conjuntament per adoptar mesures en aquest sentit, dins un pla dissenyat que intenti minimitzar la creixent pèrdua de personalitat pròpia de la nostra llengua, que, a cada bugada, perd un llençol. No és que això fos cap panacea. No és fàcil sostroure'ns a la força de l'ús. Però, sens dubte, hi ajudaria.

L'IEC o, més concretament, la seva Secció Filològica, no es pot limitar a normativitzar unes determinades paraules i expressions al cap de 10 o 15 anys que el parlant ja les fa servir com bonament pot. L'escola no es pot limitar a ensenyar dites populars i rodolins i a mirar-se amb condescendència els gravíssims déficits amb què surten de l'ensenyament obligatori els joves catalans en matèria de la llengua pròpia. I el govern no pot mirar-s'ho com si no passés res o com si es tractés d'imponderables davant dels quals no s'hi pot intervenir. Però els mitjans de comunicació són la baula imprescindible perquè aquesta actuació coordinada arribi als parlants.

Ens hi va la llengua. I, amb la llengua, bona part de la personalitat col·lectiva. El català té al damunt una gravíssima amenaça que no podem fer veure que no existeix, com han fet tots els governs de Catalunya fins avui. Poseu-vos-hi ja, si us plau.